

История на България – 6 клас – Златен век (българско средновековие)

Златен век е наричан периодът на културен разцвет на българската държава при управлението на цар Симеон Велики.

„Цар Симеон Велики“, картина от Димитър Гюдженов

Прочетете текстовете. Итговорете на въпросите и изпълнете задачите след тях.

Управлението на княз Борис I създало основа за всестраниен възход на България. През 889 г., спокоен за бъдещето, той отстъпил престола на първородния си син Владимир с езическото име Расате и станал монах.

Но през краткото си управление Владимир-Расате не оправдал надеждите на Борис I. По негово време бил направен опит за връщане на България към езичеството. Явно битката между езичеството и християнството в душите на българските боили продължавала.

Но князът Покръстител не можел да допусне връщане назад. С верните си хора той свалил Владимир-Расате от престола, наказал го с ослепяване и го хвърлил в тъмница. Короната била дадена на третия син на Борис – младия и високообразован Симеон.

Задача: Попълнете имената на владетелите.

1. В началото на VII в. _____ обединил българите в „Старата велика България“.
2. _____ бил основател и пръв владетел на Дунавска България.
3. _____ въвел първите писани закони.
4. _____ покръстил българите.

кан Кубрат

кан Аспарух

кан Крум

княз Борис

Задача: Отбележете кои са причините и какви са последиците от покръстването на българите.

Последици ☐

- ☐ увеличаване на властта на владетеля
- ☐ нова обществена група – духовенството
- ☐ Християнският свят гледа с недоверие на България.

Причини ☐

- ☐ създаване на българската народност

Тази промяна станала на народен събор в новата столица Преслав, който взел и други важни решения:

- старобългарският език бил приет като официален за държавата и Църквата. Той станал третият официален език в християнска Европа освен гръцкия и латинския;
- столицата била преместена от Плиска в Преслав.

Така българите скъсали напълно с езическото минало.

Задача: Кой от изброените са решения на Преславския събор през 893 г.?

- За княз на България е избран Владимир-Расате.
- Прието е християнството от Византия.
- Столицата е преместена от Плиска в Преслав.
- Княз на България става младият Симеон.
- Старобългарският става официален език в държавата.
- Сключен е мирен договор с Византия.

Новият български владетел Симеон (893 – 927) е бил един от най-образованите в тогавашна Европа.

Историците предполагат, че преди да стъпи на престола, Симеон е бил изпратен от баща си да учи в Константинопол, в прочутата Магнаурска школа – един от първите университети в средновековна Европа. Там учили децата на византийския император и на висшата аристокрация.

В Магнаурската школа преподавали граматика, аритметика, астрономия, философия и други науки.

Един от преподавателите в Магнаурската школа бил Константин-Кирил Философ – първоучителят на славянските народи.

Константинополският дворец „Магнаура“, в който се намирала прочутата Магнаурска школа, съвременна рисунка – реставрация

Управлението на цар Симеон Велики

(893 – 927)

Събитията от 893 г. издигнали на престола амбициозен владетел, който познавал отлично византийската политика. Далновиден държавник и умел дипломат, Симеон притежавал и завидни качества на пълководец. През цялото си управление той не допуснал Византия да наруши българските интереси.

През 894 г. между младия княз и империята започнал конфликт. Византийският император Лъв VI самоволно преместил пазара за български стоки от Константинопол в Солун. Промяната засягала не само търговците, но и авторитета на България.

Опитът на Симеон да реши търговския конфликт с преговори, не дал резултат. И той повел война, която завършила с победа на българите при Булгарофигон (в днешна Турция) през 896 г.

Византия върнала тържището на българските стоки в Константинопол и се задължила да плаща на България годишен данък.

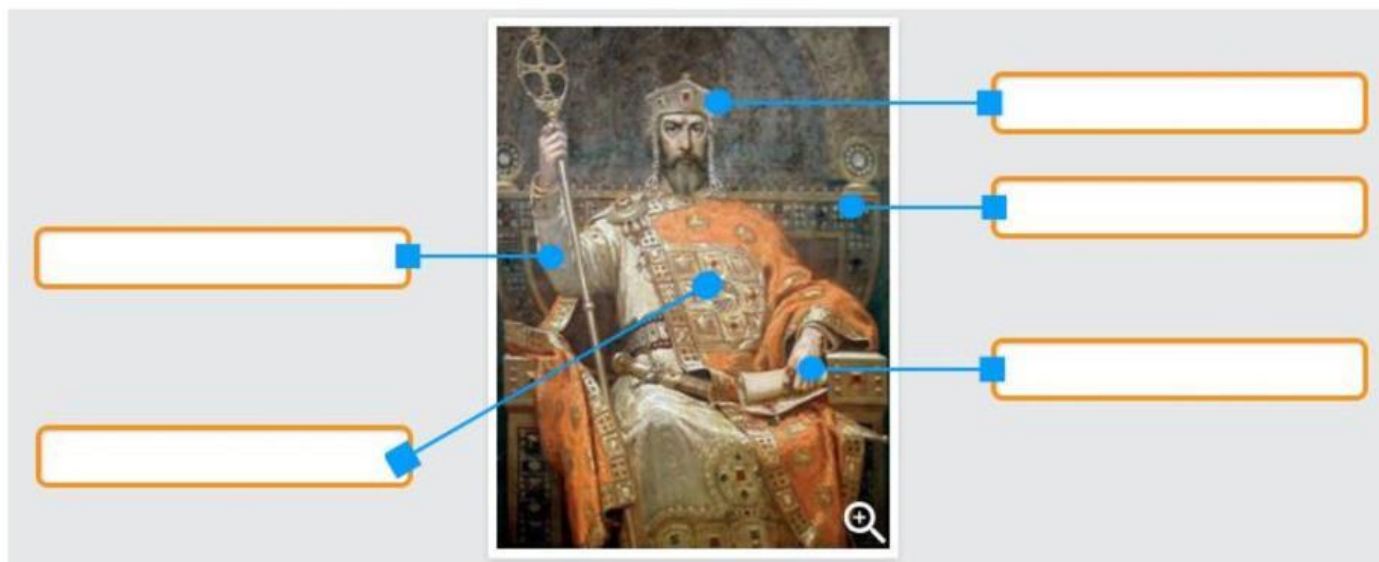

„Българите разбиват византийците при Булгарофигон“ 896 г., миниатюра от хрониката на Йоан Скилица, XII век

Задача: Подредете събитията в хронологичен ред с цифри от 1 до 5.

- ☐ България приела учениците на Кирил и Методий.
- ☐ Била създадена Българската архиепископия.
- ☐ Град Преслав бил избран за нова българска столица.
- ☐ Симеон започнал да носи титлата „цар“.
- ☐ Княз Борис I покръстил българския народ.

Задача: Поставете на точното място символите на царската власт.

червена мантия

трон

скипър

пръстен печат

корона

Победите на цар Симеон Велики

Симеон насочил военните си действия срещу Византийската империя на юг – в Тракия, и на югозапад – към Адриатическото крайбрежие, в земи, обитавани от славяни. Така той продължил политиката на своите предшественици от Крумовата династия за приобщаване на славяните към Българската държава.

Най-великата битка на цар Симеон с Византия станала на 20 август 917 г. близо до град Поморие, при река Ахелой. В битката при Ахелой византийската армия била разгромена. България станала първа военна сила в Югоизточна Европа.

Българският владетел през 913 г. стигнал с войската си пред стените на Константинопол и сключил споразумение за династичен брак между малолетния император Константин VII и своята дъщеря. Византийската империя признала на Симеон титлата цар на България.

Цар Симеон неведнъж обсаждал Константинопол. Българският владетел мечтаел да изгради българо-византийска държава и започнал да се нарича „василевс на българи и ромеи“.

Той постигнал силно влияние в Сърбия, а през 924 г. я превърнал в българска област.

Територията на България обхванала всички земи, населени с българи. Нейните граници опирали на три морета – Черно, Егейско и Адриатическо.

Задача: Свържете събитията от управлението на цар Симеон с годините.

Присъединява към България Сърбия.	917 г.
Води първата „търговска“ война с Византия.	894 – 896 г.
Уговаря женитба на дъщеря си с византийския император.	913 г.
Побеждава византийците в битката при р. Ахелой.	924 г.
Заема българския престол.	893 г.

Царуването на Симеон Велики е отразено широко в съчинението „История на византийските императори в Константинопол от 811 до 1057 г.“ – дело на византийския историк от края на XI и началото на XII в. Йоан Скилица.

Препис на тази хроника от края на XII в., направен в Сицилия, се съхранява в Мадридската национална библиотека, Испания. Той е украсен с **574 цветни миниатюри** и се смята за един от най-ценните паметници на византийската книжнина.

Симеоновата войска превзема Адрианопол (Одрин), 922 г.

Българската войска разбива византийците при р. Ахелой, 917 г.

Учените нарекли времето на цар Симеон Велики „Златен век“ в историята на България.

Как започнал „Златният век“ на старобългарската култура?

Военните победи и разширените граници на държавата, съхраненото дело на славянските първоучители, както и високата образованост на цар Симеон Велики създали условия за културен разцвет на България.

Приемането на християнството приобщило българите към вековната византийска цивилизация, съхранила за Европа културното наследство на Древна Елада и Рим.

Книжовните школи в Плиска и Охрид обучили множество хора да четат и да пишат на роден език.

След 886 г. в книжовната дейност на учениците на светите братя се включил и младият княз Симеон. Той получил образование в Константинопол, в прочутата Магнаурска школа – единственото тогава висше училище в Европа. Заради отличните му познания на древногръцката култура византийците го наричали „полугрък“.

Разцветът на старобългарската книжнина

Цар Симеон събрал около себе си най-изявените книжовници начело с Кирило-Методиевите ученици. Те подбирали и превеждали на старобългарски език за нуждите на Църквата и двореца произведения на византийски автори.

В Преславската и Охридската книжовна школа били създадени и много оригинални творби.

В „Шестоднев“ Йоан Екзарх представил библиейския разказ за сътворението на света, като включил и описание на цар Симеон и неговия дворец.

Заглавна
страница
от „Шестоднев“
на кирилица
Руски препис
от XIII век

Ето какво пише Йоан Екзарх, който е виждал цар Симеон Велики в дните на най-голямото му могъщество:

„Когато някой простороден и беден, и чужденец, дошъл отдалече при портите на княжеския дворец и видял ги, изумява се... Като влезе в двореца и види високите палати и църквите, украсени невероятно с камък и дърво, и боя, а отвътре – с мрамор и мед, сребро и злато, понеже не знае с какво да ги сравни, тъй като в своята земя не е виждал друго освен сламени колиби, бедният, изгубвайки си ума, им се чуди.

Ако ли пък му се случи да види и княза, седнал в мантия, обшита с бисер, със златен наниз на шията, с гривни на ръцете, препасан с кадифен пояс и с увиснал на бедрото меч (...) той ще рече: „Аз не мога да ви разкажа за тази красота и ред. Само който ги види със собствените си очи (...) може да се възхити най-добре“.

Съчинението „За буквите“ на Черноризец Храбър и творбата в рими на Константин Преславски „Азбучна молитва“ били истинска възхвала на делото на светите братя Кирил и Методий.

Константин Преславски създал „Учително евангелие“ – първия сборник с проповеди в целия славянски свят.

Постепенно глаголицата била заменена от създадената в България кирилица. Това е азбуката, на която българите и другите православни славяни пишат и днес.

Така в края на IX и началото на X век България първа сред европейските държави създала книжнина на говорим славянски език. **Съчиненията на старобългарските творци били най-голямото достижение на „Златния век“.**

Задача: Свържете книжовниците с техните творби

Йоан Екзарх	„За буквите“
Черноризец Храбър	„Азбучна молитва“
Константин Преславски	„Шестоднев“

Велики Преслав – столицата на християнска България

Цар Симеон превърнал Преслав в красив град, наричан „българският Цариград“. Строителството на столицата продължило 27 години. Построени били дворци и многобройни храмове с украса от керамика, злато и мрамор. Високи каменни стени обграждали Вътрешния и Външния град. Над всички сгради във Вътрешния град се извисявал с внушителните си размери Симеоновият дворец.

Величието на царския град се допълвало от Кръглата, или Златна, църква на цар Симеон – един от шедьоврите на средновековната българска архитектура. Храмът бил богато украсен с цветни мозайки и рисувана керамика. Основната му част била с кръгла форма и купол, разделена на 12 ниши, колкото били християнските апостоли.

Архитектурата на Вътрешния град символизирала идеята за единство между държавата и Църквата.

Велики Преслав	Царският дворец във Велики Преслав	Кръглата (златната) църква в Преслав

Задача: Запишете обектите на точното място в картосхемата на столицата Велики Преслав:

Външен град, Симеонов дворец, Кръгла златна църква, Вътрешен град, Водопровод

Разцвет на старобългарското изкуство

Необходимостта от украса на дворците и болярските жилища, от изрисуване на новопостроените църкви и манастири и на създадените ръкописни книги довела до разцвет на изкуството и художествените занаяти.

Едно от най-високите достижения на старобългарското изкуство била преславската рисуванa керамика. От нея се изработвали настилки, облицовки и дори икони. Тя имала естествения цвят на изпечена глина, върху която се рисували с разноцветни бои разнообразни мотиви. Рисуваната керамика и миниатюрите в ръкописните книги били новите явления в изкуството през „Златния век“.

Преславските съкровища	Преславската рисуванa керамика

Задача: Свържете обектите от „Златния век“ на старобългарската култура във Велики Преслав с названията.

●	●	●	●
●	●	●	●
керамика	икона на св. Теодор	златно съкровище	„Златната църква“

Старобългарската цивилизация

„Златният век“ станал основа за развитието на българската култура през следващите векове. Книгите, създадени при цар Симеон Велики, дали знания и опит на книжовниците по цялата българска земя.

Това книжовно богатство надхвърлило пределите на страната. През следващите столетия старобългарската книжнина се разпространила сред останалите славянски народи, най-вече сред руси и сърби.

Старобългарският език станал третият богослужебен и литературен език за средновековна Европа редом с гръцкия и латинския.

Задача: Отбележете вярно или грешно е всяко от твърденията за картината „Цар Симеон – Златният век на българската литература“ на Димитър Гюдженов

Двамата седнали мъже на преден план коментират текст, който единият от тях държи в ръце.	ВЯРНО	НЕВЯРНО
Царят е заобиколен от книжовници, повечето от които са монаси.	ВЯРНО	НЕВЯРНО
Действието се развива в тъмно помещение на някой манастир.	ВЯРНО	НЕВЯРНО
В центъра на композицията е цар Симеон.	ВЯРНО	НЕВЯРНО
Цар Симеон държи в ръцете си свитък и перо.	ВЯРНО	НЕВЯРНО

Какво трябва да запомним?

- През 889 г. княз Борис I отстъпил престола на първородния си син Владимир-Расате и станал монах.
- През краткото си управление **Владимир-Расате** не оправдал надеждите на Борис I. По негово време бил направен **опит за връщане на България към езичеството**.
- Борис I свалил Владимир-Расате от престола. Короната била дадена на третия син на Борис – младия и високообразован Симеон. Тази промяна станала през 893 г. на **народен събор в Преслав, който взел и други важни решения**:
  - **старобългарският език бил приет като официален** за държавата и Църквата. Той станал третият официален език в християнска Европа освен гръцкия и латинския;
  - **столицата била преместена от Плиска в Преслав**. Така българите скъсали напълно с езическото минало.
- Събитията от 893 г. издигнали на престола амбициозен владетел, който познавал отлично византийската политика. **Симеон** притежавал и завидни качества на пълководец. През цялото си управление той **не допуснал Византия да наруши българските интереси**.
- **Най-великата битка на цар Симеон с Византия станала на 20 август 917 г. близо до град Поморие, при река Ахелой**. В битката при Ахелой византийската армия била разгромена. България станала първа военна сила в Югоизточна Европа. Нейните граници опирали на три морета – Черно, Егейско и Адриатическо.
- Политиката на цар Симеон Велики отразявала **подема на българското общество през IX – X век**. Тогава България достигнала върха на своето военно могъщество и оспорила позициите на Византийската империя.
- В резултат от политиката на българските владетели и делото на Кирило-Методиевите ученици, в края на IX и през X век България изградила **своя християнска култура**.
- Българските творци усвоили и осмислили богатото византийско наследство, създали **книги и сборници с преводи и оригинални творби**.
- Чрез тях постиженията на **българската култура достигнали до целия православен славянски свят**.
- **Старобългарският език се превърнал в първия книжовен език на славянството**. България се издигнала като център на славянската християнска култура и цивилизация.